

تفسیر و تحلیل متون زبان و ادبیات فارسی (دهخدا)
دوره ۱۵، شماره ۵۸، زمستان ۱۴۰۲، صص ۴۷۸-۵۰۰
تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۳/۳۱، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۹/۲
(مقاله پژوهشی)

DOI: [10.30495/dk.2022.1961570.2535](https://doi.org/10.30495/dk.2022.1961570.2535)

مقایسه ساختار حکایات مجمع‌النوادر بنیانی و بهارستان جامی با تاکید بر آبخخور آنها

رعنا جوادی^۱، دکتر علیرضا قوجه‌زاده^۲، دکتر زهرا سلیمانی^۳

چکیده

در ادب فارسی کم نیستند آثاری که با عنوان مجمع‌الحکایات، مجمع‌النوادر و... نوشته شده‌اند؛ آثاری با ارزش و تأثیرگذار که در کنار محبوبیت و مقبولیت، نقش عظیمی در شکل‌گیری و پایه‌ریزی داستان و داستان‌پردازی در ادبیات فارسی داشته‌اند. در میان حکایت‌های این کتب، کمتر حکایاتی یافت می‌شوند که نویسنده، خود خالق آن باشد. چه بسا نویسنده‌ای بیشتر حکایات را از منابع پیشین یا آثار هم‌عصرش آورده و با توانایی هنری و متناسب با سبک متداول عصر خود، آنها را بر پایه مضمون موردنظر طبقه‌بندی کرده است.

مجمع‌النوادر، مجموعه‌ای از حکایت‌ها و روایت‌ها و مثل‌هایی است که توسط فیض‌الله بن زین‌العابدین بن حسام بنیانی معروف به صدر جهان (زنده ۹۰۷ ق) در زمان محمود شاه بیگره (۸۶۳-۹۱۷ ق) تحریر یافته و به نام او اتحاف شده است. بنیانی در این اثر به تصریح خود از منابع هم‌زمان یا پیشین خویش بهره جسته و در نگارش این کتاب طریق ایجاز را در پیش گرفته است. یکی از این منابع، بهارستان جامی (با ۲۸ حکایت و روایت مشترک) است. با بررسی‌های انجام‌گرفته آبخخور اصلی این حکایت‌ها در متون عربی و فارسی پیش‌ازین دو نویسنده نیز یافت شد. بیشترین بسامد را کتب نثر الدر فی المحاضرات، تذکره‌الحمودیه و محاضرات الأدباء دارا است. منابع فارسی سهم کمتری از این بسامد دارند. باوجود اشتراکات و افتراقات سبکی و هنری بنیانی و جامی به‌ویژه توجه بنیانی به ایجاز و وفاداری او به متن اصلی و شیوه ساده‌نویسی و به نظم درآوردن حکایات توسط جامی سبب شده است اختلافات بسیاری در بیان مفهوم حکایات به وجود آید.

واژه‌های کلیدی: مجمع‌النوادر، بنیانی، جامی، بهارستان. ریشه‌یابی.

^۱ دانشجوی دکتری گروه زبان و ادبیات فارسی، واحد ورامین-پیشوا، دانشگاه آزاد اسلامی، ورامین، تهران، ایران.

Ircofkaraj.javadi@gmail.com

^۲ استادیار گروه زبان و ادبیات فارسی، واحد ورامین-پیشوا، دانشگاه آزاد اسلامی، ورامین، تهران، ایران. (نویسنده مسؤول)

Alirezaghojzade@yahoo.com

^۳ استادیار گروه زبان و ادبیات فارسی، واحد تهران مرکز، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

soleymani9500@gmail.com

مقدمه

ارتباط تنگاتنگ و تاریخی ایرانیان با دیگر اقوام، به‌ویژه با اعراب و داشتن زمینه‌های دیرینه این دو قوم بزرگ، در گستره تمدن‌سازی اسلامی، سبب شد که اندیشمندان و دانشوران این دو سرزمین بزرگ در مسائل گوناگون علمی و فرهنگی از یکدیگر متأثر گردند، این هم‌جواری و تبادل فرهنگی همچنین موجب پیوندهای تاریخی و فرهنگی عمیقی بین مردم این دو سرزمین به‌ویژه پس از ظهور دین محمدی (ص) شد. با ورود اسلام به ایران و گسترش آن و با گذر زمان و تحولات سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و ... زمینه‌های لازم را برای به هم‌آمیختگی فرهنگی فراهم ساخت، بدین ترتیب با افزایش عربی‌سرایی و نهضت ترجمه متون فارسی به عربی و بالعکس، سبب شد تا بسیاری از ادیبان و سخن‌پردازان این دو منطقه بزرگ، مطالب خود را از یکدیگر وام بگیرند. یکی از نشانه‌های نفوذ فرهنگ ایرانی در فرهنگ و ادب عربی را درراه یافتن حکمت‌ها و پندهای حکیمان ایرانی، متون آن‌ها می‌توان دید؛ حکمت‌هایی که از راه‌های مختلف در میان مردم آن‌ها به‌ویژه سخنوران دربار ایشان راه‌یافته است. بدین ترتیب که مجموعه‌ای از خردنامه‌ها، پندنامه‌ها، روایات و اخبار ایرانی ابتدا به ادبیات شفاهی مردم و سپس به متون عربی نفوذ کرده، و باگذشت زمان، رنگ و بوی عربی به خود گرفته نشانه‌های ایرانی خود را از دست‌داده و دوباره به متون فارسی راه‌یافته است.

در این میان می‌توان به کتاب مجمع‌النوادر فیض‌الله بنبانی و بهارستان جامی اشاره کرد. باوجود اشتراکات حدود ۲۸ حکایت، که آبشخور آن‌ها در متون پیشین به‌ویژه متون عربی رقم خورده است و باوجود اختلاف فاصله زمانی اندک در نگارش بهارستان جامی (۸۹۲ هـ) و مجمع‌النوادر (۹۰۳ هـ)، بازهم مشخص نیست بنبانی در تألیف اثر خود، به بهارستان دسترسی داشته و از آن بهره‌جسته یا مستقیم از منابع عربی استفاده نموده است؟ در کنار این بررسی با توجه به آبشخور یکسان این دو اثر، در این پژوهش بر آنیم تا نشان دهیم که آیا بنبانی و جامی در استفاده از این منابع بر اسلوبی یکسان و خاص تکیه داشته‌اند یا نه؟

پیشینه تحقیق

درباره مجمع‌النوادر مقاله‌ای تحت عنوان «طبقات محمود شاهی و مجمع‌النوادر فیض‌الله بنبانی» از عبدالحی حبیبی (یغما، ۱۳۳۲ش، س ۶، شم ۱) موجود است که ابهامات زیادی از جمله نام بنبانی در آن وجود دارد.

روش تحقیق

روش تحقیق این مقاله بر پایه توصیفی-تحلیلی و بر مبنای روش کتابخانه‌ای می‌باشد.

مبانی تحقیق

فیض‌الله بنبانی و مجمع‌النوادر

فیض‌الله بن زین‌العابدین بن حسام بنبانی ملقب به ملک القضاة و صدر جهان (ر.ک: بنبانی الف، برگ ۱؛ بنبانی ب، برگ ۳۳۶-۳۳۷) از دولتمردان و مورخان و عالمان سده ۹ ق. در عهد محمود شاه بن احمدشاه بن مظفر شاه بیگره (حک: ۸۶۳-۹۱۷ ق) از سلاطین گجرات هند است. جدّ وی قاضی حسام بن صدر، در شمار اعیان و فضلاء دوره پادشاهی سلاطین گجرات بوده و خطاب «ملک القضاة و صدر جهان» داشته است (ر.ک: بنبانی الف، برگ ۷۵). فیض‌الله بنبانی، در میان خاندان فاضل و اندیشمند خود بالید و از همان دوران کودکی به مطالعه آثار از جمله کافیه در علم نحو پرداخت (ر.ک: همان، برگ ۱۱۹). او بعد از پدر، به دربار پادشاهان گجرات هند راه یافت و زیر نظر آن‌ها مورد تربیت قرار گرفت و در سلک سیاستمداران و دانشمندان و مقرران و معتمدان درآمد (ر.ک: همان، برگ ۱۶۰). سپس از طرف محمودشاه به سمت‌هایی از جمله قاضی‌القضاة و سفیر سیاسی وی در محمدآباد دکن (به سال ۹۰۷ هـ) انتصاب یافت (ر.ک: همان، برگ ۷۸؛ Blochet, v.1, p.22).

از تاریخ وفات بنبانی، اطلاع دقیقی در دست نیست، اما همین قدر معلوم است که وی تا زمان اتمام تألیف کتاب طبقات محمودشاهی، یعنی سال ۹۰۷ ق، در قید حیات بوده است. از آثار او می‌توان به تاریخ صدر جهان یا تاریخ محمودشاهی یا طبقات محمودشاهی، خلاصه‌الحکایات، دستورالحفاظ، چند رساله دیگر فارسی و عربی (منظوم و منثور) اشاره کرد (ر.ک: همان، برگ ۱).

بنبانی مجمع‌النوادر را (حدود سال ۹۰۳ ق) پس از تألیف «تفسیر معظم دستورالحفاظ و کتاب خلاصه‌الحکایات (ر.ک: همان) که سفارت محمودشاه بیگاره از سلاطین گجرات در شهر مکرّم محمدآباد بنارس معروف به قلعه چانپانیر را بر عهده داشته، به مناسبت چهلمین سال جلوس سلطان در یک مقدمه و چهل نادره و خاتمه نوشته است. (همان، برگ ۳)

این مجموعه، حاوی داستان‌ها و رویدادهایی درباره رسالت نبی اکرم (ص)، فضایل حضرت علی (ع)، پادشاهان، امیران، صلحا، زهاد و شماری از سرایندگان و نویسندگان از ابتدای ظهور

اسلام تا روزگار مؤلف، و مشتمل بر حکایات و روایاتی از طبقات مختلف (زنان، مردان، جوانان، بُخلا، سفاها...) است و از این منظر می‌توان اطلاعات ارزشمندی دربارهٔ آداب و رسوم و روابط اجتماعی، باورها و اندیشه‌های این طبقات، اقوام و افراد به دست آورد. وی در انتخاب حکایت‌ها، طریق ایجاز و اختصار پیموده و آن‌ها را به‌گونه‌ای برگزیده و نقل کرده که عموم مردم دریابند (ر.ک: همان، برگ ۱). او دیده‌ها و شنیده‌ها و تجربیات خو را نیز در فواصل حکایات این مجموعه افزوده است. نوع دسته‌بندی کتاب مجمع‌النوادر در آثار پیش از بنبانی وجود نداشته و همین دسته‌بندی در کنار توجّه بنبانی به موجز بودن حکایات همان نمط تازه‌ای است که او در مقدمهٔ کتاب ادعا می‌کند.

بنبانی در مقدمهٔ مجمع‌النوادر اذعان می‌دارد که کتابش را بر اساس کتب پیشینیان نگاشته است: «آنچه فسح سخن و جان معنی یافت، از صید، یکی و از بسیار، اندکی اختیار کرد و این نوادر چند، از آن برگزید و بر صحیفهٔ دهر، یادگار نوشت» (بنبانی الف، برگ ۱ و برگ ۱۶۴). با توجه به تقسیم‌بندی کتاب و سرفصل‌های آن، همچنین وجود حکایات مشابه، می‌توان گفت بنبانی در شیوهٔ نگارش کتاب به آثاری، چون چهارمقاله، جوامع‌الحکایات و لوامع‌الروایات، سیاست‌نامه، قره‌العین، تذکرهٔ الاولیا، رسالهٔ دلگشا و بهارستان توجه نموده است. چنانکه خود بنبانی به چندی از این منابع اشاره می‌کند، از جمله: مقامات بدیع‌الزمان همدانی (برگ ۱۸)، دره‌الغواص حریری (برگ ۱۵۶)، مقامات حمیدیه (برگ ۱۸)، سیرت حجاج تمیمی (برگ ۲۷)، طبقات ناصری (برگ ۹۲) و... همچنین آبشخور بسیاری از حکایات در مجمع‌النوادر در منابعی به زبان عربی، چون التذکرؤ الحمدونیة، ابن حمدون، نثرالدّر فی‌المحاضراتأبو سعد الآبی، أخبار الظراف و المتماجنین جوزی، ربیع الأبرار و نصوص الأخبار الزمخشری و... یافت شد.

عبدالرحمن بن احمد جامی و بهارستان

افصح زاد در تصحیح بهارستان به نقل از تکملة عبدالغفور لاری آورد است که: «لقب اصلی جامی عمادالدین بوده است و لقب مشهورش نورالدین و اسمش عبدالرحمان» (افصح‌زاد، ۱۳۷۸: ۱۰۵). نورالدین عبدالرحمن بن احمد بن محمد، معروف به جامی (۲۳ شعبان ۸۱۷ - ۱۷ محرم ۸۹۸ هـ.ق) ملقب به خاتم الشعراست، که در خرچرد، یکی از روستاهای جام خراسان، به دنیا آمد و بعدها به همراه پدر خود به هرات رفت و در همان‌جا در هشتاد و یک

سالگی درگذشت. او را سرآمد شاعران دوره تیموری می‌دانند، در نثر به درجه و مقام نثرنویسان بزرگ قرن پنجم و ششم هجری رسیده و بر اثر آنان گام نهاده است. از معروف‌ترین آثار جامی، بهارستان است (نگارش: ۸۹۲ هـ) که به شیوه گلستان سعدی - در قالب نثر همراه با اشعار فارسی و عربی - تألیف شده است. جامی این کتاب را برای آموزش فرزندش ضیاءالدین یوسف نوشت و به نام سلطان حسین بایقرا موشح ساخت. کتاب بهارستان، چکیده نثرگونه‌ای از دیگر آثار جامی است؛ به این صورت که دربردارنده مضامین مختلفی، مانند عرفان، عشق، سیاست و امور اجتماعی است. این کتاب مشتمل بر حکایات تاریخی، ادبی، عاشقانه، مطایبات، احوال و اقوال اهل بخشش و کرم، مجانین و عقلا و ذکر احوال و اقوال دانشمندان و شاعران، حکما و پادشاهان، اولیاءالله و بزرگان صوفیه و قصه‌های جانوران و... است، قطعه‌های تاریخی آن نیز قسمت‌های مفیدی دارد که به روشن شدن احوال شعرا و عرفا کمک می‌کند. جامی، بسیاری از مضامین بهارستان را در دیگر آثار خود از جمله نفحات الانس و هفت‌اورنگ به کار گرفته است.

جامی حکایات بهارستان را از کتب مختلف عربی و فارسی برگرفته است، که از این میان می‌توان به: سیاست‌نامه، قابوس‌نامه، جوامع‌الحکایات، فرج بعدالشدء، المسجاد من فعلات الجواد، أخبار الحمق و المغفلین، تذکره حمدونیه، طبقات الشعراء، عیون‌الآخبار، المستطرف فی کل فن مستطرف، الاذکیاء و المراح فی المزاح و ... اشاره کرد. هرچند در این کتب نیز می‌توان ردپای متون دیگر را یافت. برخی از حکایت‌های بهارستان در منابع فارسی بعد از بهارستان، مانند: کشکول شیخ بهایی، خزینه‌الامثال حقیقت، لطائف‌الطوائف، زینت‌المجالس و ... آمده است.

ریشه‌یابی

«مأخذشناسی و ریشه‌یابی حکایت‌ها اندیشه‌ها و دست‌مایه‌های ادبی و زبانی شاعران و نویسندگان، یکی از شاخه‌های مهم در بررسی‌های زبانی و ادبی است که از یک‌سو جزو حوزه‌های تخصصی مصححان و متن‌شناسان است و از دیگر سو، با رشته‌های مختلفی نظیر سبک‌شناسی دستور زبان، معنی‌شناسی، ترجمه، ادبیات تطبیقی و دیگر مقوله‌های ادبی و زبانی ارتباط تنگاتنگی دارد. بدیهی است که نتایج سودمند حاصل از این بررسی‌ها، در پژوهش‌های معرفتی و محتوایی نیز جایگاه خاص خود را دارد. مأخذشناسی حکایت‌ها، اشعار، احادیث

امثال حکم و نمادها، از دیرباز مورد توجه پژوهشگران، نویسندگان و شاعران بوده است. از آنجاکه آثار زبانی و ادبی، بر یکدیگر اثرگذارند، بررسی اتصالات شکلی و محتوایی متون مختلف و شناخت ساختارهای بینامتنیتی نیز جایگاه ویژه‌ای دارد. بی‌دلیل نیست که این حوزه در دیدگاه‌های نوین متن‌پژوهی و نیز پژوهش‌های ساختار شناسانه بسیار کارگشا است» (رحیم‌خانی، ۱۳۹۷: س ۸، شم ۲۹).

بحث

منابع مشترک بنبانی و جامی

کتاب مجمع‌النوادر شامل پانصد و پنجاه‌وپنج حکایت است، به جز ۱۷ حکایت که خود بنبانی راوی آن است، مابقی را از کتب دیگر عربی یا فارسی اقتباس نموده است. یکی از این کتب، کتاب بهارستان جامی با صد و شصت‌وپنج حکایت است که از این میان ۲۸ حکایت در مجمع‌النوادر بنبانی نیز آمده است. در جدول زیر به برخی از منابع این ۲۸ حکایت اشاره شده است، که می‌توان در میان منابع عربی به نثرالدّر فی‌المحاضرات و منابع فارسی به جوامع الحکایات با بیشترین بسامد اشاره کرد.

شایان ذکر است ۳۶ کتاب عربی و ۹ کتاب فارسی به عنوان منبع حکایات مورد بررسی قرار گرفته است.

جدول ۱: منابع مشترک بنبانی و جامی

ردیف	عنوان حکایات	بنبانی / جامی	منابع
۱	هیچ پیرزن به بهشت نرود.	بنبانی: برگ ۵-۴ جامی: ۷۵	تذکره الحمدونیه (ابن حمدون، ۱۴۱۷: ۱/۳۶۴)؛ نثر الدر فی‌المحاضرات (آبی، ۱۴۲۴: ۲/۹۵)؛ ربیع الأبرار (زمخشری، ۱۴۱۲: ۱۱۸/۵)؛ محاضرات الأدباء (الراغب الأصفهانی، ۱۴۲۰: ۱/۳۴۶)؛ روض‌الجنان (رازی، ۱۳۷۶: ۱۸/۳۱۱)؛ تفسیر ثعالبی (ثعالبی، ۱۴۲۲: ۲۱۰/۹)؛ الاذکیا (ابن الجوزی، بی‌تا: ۱۲۴)؛ المراح فی المزاح (ابوالبرکات، ۱۴۱۸: ۴۳)؛ أدب الدنیا والدين (ماوردی، ۱۹۸۶: ۱/۳۱۱)؛ التاج فی اخلاق الملوک (جاحظ، ۱۳۳۲: ۱/۴۶۹)؛ نهائیه الأرب فی فنون الأدب (نوبری، ۱۴۲۳: ۴/۳)؛ الوافی بالوفیات (صفدی، ۱۴۲۰: ۱/۷۴)؛ المستطرف (ابشهی، ۱۴۱۹: ۴۶۹)؛ وفیات الأعیان (ابن خلکان، ۱۹۰۰ م: ۳/۱۷)؛ قابوس‌نامه (عنصرالمعالی، ۱۳۶۶: ۵۰).
۲	در چشم او	بنبانی: برگ	تذکره الحمدونیه (ابن حمدون، ۱۴۱۷: ۹/۳۶۳)؛ نثر الدر

۴-۵	سفییدی است. جامی: ۷۵	فی المحاضرات (آبی، ۱۴۲۴: ۹۵/۲)؛ ربیع الأبرار (زمخشری، ۱۴۱۲: ۱۱۸/۵)؛ محاضرات الأدباء (راغب اصفهانی، ۱۴۲۰/ ۱۲۹: ۳)؛ أدب الدنيا والدين (الماوردي، ۱۹۸۶: ۱/ ۳۱۱)؛ المستطرف (ابشيهي، ۱۴۱۹: ۴۶۹)؛ الاذکيا (ابن الجوزي، بی تا: ۱۲۴)؛ نهاية الأرب (نويري، ۱۴۲۳: ۴/۳).
۳	نامه به حجاج بنیانی: برگ: ۲۷ جامی: ۴۳	التبر المسبوك في نصيحة الملوك (غزالي، ۱۴۰۹: ۶۲-۶۳) و نصيحة الملوك (غزالي، ۱۳۱۷: ۶۸)
۴	موید موبدان و انوشیروان بنیانی: برگ ۴۹ جامی: ۴۳	ربیع الأبرار (زمخشری، ۱۴۱۲: ۴۱۹/۲)؛ المحاسن و المساوی (بیهقی، ۱۴۲۰: ۴۶۵)؛ البصائر و الذخائر (توحیدی، ۱۴۰۸: ۱۸۴/۳)؛ التاج فی اخلاق الملوك (جاحظ، ۱۳۳۲: ۷۶).
۵	جوانی را به دزدی بگرفتند بنیانی: برگ ۴۹ جامی: ۵۱	ربیع الأبرار (زمخشری، ۱۴۱۲: ۴۱۶/۱)؛ الفرج بعد الشدة (التنوخی، ۱۳۹۸: ۱/ ۳۷۵)؛ محاضرات الأدباء (الراغب الأصفهانی، ۱۴۲۰: ۲۱۳/۲)؛ تاریخ مدینة دمشق (ابن عساکر، ۱۴۱۵: ۲۵/ ۱۷۴)؛ العقد الفريد (ابن عبدربه، ۱۴۰۴: ۴۰/۲).
۶	گناه کاری را پیش خلیفه آوردند بنیانی: برگ ۴۹ جامی: ۵۱	یافت نشد. ابیات بنیانی حدیقه الحقیقه (سنایی، ۱۳۶۸: ۲۹۲)
۷	کودکی از بنی هاشم بنیانی: برگ ۴۹ جامی: ۱۵۳	تذکره الحمدونیه (ابن حمدون، ۱۴۱۷: ۴/ ۱۱۵)؛ نثر الدر فی المحاضرات (آبی، ۱۴۲۴: ۲۲۶/۵)؛ الأذکيا (ابن جوزی، بی تا: ۱۴۳)؛ محاضرات الأدباء (راغب اصفهانی، ۱۴۲۰: ۲۸۸/۱)؛ أدب الدنيا والدين (الماوردي، ۱۹۸۶: ۱/ ۳۳۸)؛ الدراری فی ذکر الدراری (ابن العدیم، ۱۴۰۴: ۱/ ۶۴)؛ سیاست نامه (خواجه نظام الملک، ۱۳۸۶: ۱۵۳)
۸	بشارت وزیر به بهلول بنیانی: برگ ۵۰ جامی: ۸۲	ربیع الأبرار (زمخشری، ۱۴۱۲: ۸۲/۱۴)؛ نثر الدر فی المحاضرات (آبی، ۱۴۲۴: ۱۵۷/۳)؛ اخبار الظراف و المتماجنین (ابن الجوزی، ۱۴۱۸: ۸۴)؛ الاذکيا (ابن الجوزی، بی تا: ۱۳۴)؛ الوافی بالوفیات (صفدی، ۱۴۲۰: ۴/ ۲۰۵)؛ تاریخ بغداد (خطیب البغدادی، ۱۴۱۷: ۴/ ۲۱۲)؛ المنتظم فی تاریخ الأمم و الملوك (ابن الجوزی، ۱۴۱۲: ۱۵۱/۱۲).
۹	دوست داری که پدر تو بمیرد؟ بنیانی: برگ ۵۸ جامی: ۸۵	تذکره الحمدونیه (ابن حمدون، ۱۴۱۱، ۹/ ۴۰۶)؛ ربیع الأبرار (زمخشری، ۱۴۱۲: ۱۹۱/۲)؛ نثر الدر فی المحاضرات (آبی، ۱۴۲۴: ۵/ ۱۹۹)؛ غرر الخصاص (۲۲۷)؛ البصائر و الذخائر (توحیدی، ۱۴۰۸: ۵/ ۱۹۹)؛ الواضحة (وطواط، ۱۴۲۹: ۲۴۲/۱)؛ روض الأخیار (اماسی، ۱۴۲۳: ۳۶۹/۱).
۱۰	شکست اسکندر دارا را بنیانی: برگ ۵۹	نثر الدر فی المحاضرات (آبی، ۱۴۲۴: ۲۳/۷)؛ البصائر و الذخائر (توحیدی، ۱۴۰۸: ۵۲/۳)؛ التبر المسبوك (غزالي، ۱۴۰۹: ۶۰)؛

	جامی: ۵۲		نصیحه‌الملوک (غزالی، ۱۳۱۷: ۶۶)؛ قابوس‌نامه (عنصر المعالی، ۱۳۰: ۱۳۶۶)؛ سیاست‌نامه (خواجہ نظام‌الملک، ۱۳۸۶: ۱۸۳)، انیس‌الناس (شجاع، بی تا: ۲۱۹)
۱۱	بنیانی: برگ ۶۰ جامی: ۴۷	گم شدن جام نوشیروان	التذکرۃ الحمدونیۃ (ابن حمدون، ۱۴۱۷: ۲/ ۲۳۴)؛ ربیع الأبرار (زمخشری، ۱۴۱۲: ۴/ ۱۴۸)؛ التاج فی اخلاق‌الملوک (جاحظ، ۱۳۳۲: ۱/ ۹۹)؛ المحاسن و المساوی (بیهقی، ۱۴۲۰: ۳۴۵)؛ آداب الحرب و الشجاعة (مبارکشاه، ۱۳۴۶: ۴۹)؛ السعادة و الاسعاد (عامری، ۱۳۳۶: ۳۲۴)؛ درة التاج (قطب‌الدین شیرازی، ۱۹۷: ۱۳۸۶)؛ التبرالمسبوك (غزالی، ۱۴۲۹: ۹۶)؛ نصیحه‌الملوک (غزالی، ۱۳۱۷: ۱۱۱)؛ التبرالمسبوك (غزالی، ۱۴۰۹: ۹۷)؛ كشف الاسرار (میبدی، ۴۴۰/۸)؛ حدیقه‌الحقیقه (سنایی، ۱۳۶۸: ۵۵۳-۵۵۵).
۱۲	بنیانی: برگ ۶۰ جامی: ۴۷	مأمون و غلام	تذکرۃ الحمدونیۃ (ابن حمدون، ۱۴۱۷: ۲/ ۲۴۰)؛ ربیع الأبرار (زمخشری، ۱۴۱۲: ۴/ ۱۴۷)، بغداد (ابن طیفور، ۱۴۲۳: ۵۶/۱)؛ المنتظم فی تاریخ الأمم و الملوک (ابن الجوزی، ۱۴۱۲: ۱۰/ ۶۵).
۱۳	بنیانی: برگ ۶۰ جامی: ۴۷	دوستی معاویه و عقیل	ربیع الأبرار (زمخشری، ۱۴۱۲: ۲/ ۹۹)؛ المستطرف (ابشهی، ۱۴۱۹: ۱۹۸)
۱۴	بنیانی: برگ ۶۰ جامی: ۵۰	پیشنهاد تجارت وزیر به هرمز	التبرالمسبوك (غزالی، ۱۴۰۹: ۹۴)؛ نصیحه‌الملوک (غزالی، ۱۳۱۷: ۱۰۸)
۱۵	بنیانی: برگ ۶۱ جامی: ۵۲	چگونگی به دست آوردن دولت اسکندر	سراج‌الملوک (طرطوشی، ۱۲۸۹: ۶۱)؛ بدائع‌السلک (ابن ازرق، بی تا: ۴۴۵)؛ قابوس‌نامه (عنصر‌المعالی، ۱۳۶۶: ۵۱)؛ التبرالمسبوك (غزالی، ۱۴۰۹: ۶۱)؛ نصیحه‌الملوک (غزالی، ۱۳۱۷: ۶۶).
۱۶	بنیانی: برگ ۶۱ جامی: ۸۶	پالوده خوردن دو شاعر	تذکرۃ الحمدونیۃ (ابن حمدون، ۱۴۱۷: ۲۳۸/۷)؛ نثرالذکر فی المحاضرات (آبی، ۱۴۲۴: ۳/ ۱۳۳)؛ البدیع فی البدیع (ابن معتز، ۱۴۱۰: ۴۰۹)؛ رساله دلگشا (زاکانی، ۱۳۴۳: ۴۰۹).
۱۷	بنیانی: برگ ۶۷ جامی: ۸۱	مخاصمت ابوالعینای با علوی	تذکرۃ الحمدونیۃ (ابن حمدون، ۱۴۱۱: ۷/ ۲۴۰)؛ نثرالذکر فی المحاضرات (آبی، ۱۴۲۴: ۲/ ۱۵۴)؛ محاضرات الأدباء (راغب الأصفهانی، ۱۴۲۰: ۱/ ۴۱۸)؛ اخبار‌الظراف و المتماجنین (ابن الجوزی، ۱۴۱۸: ۹۳).
۱۸	بنیانی: برگ ۷۷ جامی: ۸۰	حَمَّالَةٌ الْحَطْبِ	عیون الأخبار (ابن قتیبه، ۱۴۱۸: ۲/ ۲۱)؛ لیبان و التبینین (جاحظ، ۱۴۲۳: ۲/ ۲۲۲)؛ العقد الفرید (ابن عبدربه، ۱۴۰۴: ۴/ ۹۱)؛ البصائر و الذخائر (توحیدی، ۱۴۲۴: ۳۸۹)؛ جوامع‌الحکایات (عوفی، ۱۳۸۴: ۱۱۷).
۱۹	بنیانی: برگ ۱۰۶	جدا افتاد حجاج از لشکر	العقد الفرید (ابن عبدربه، ۱۴۰۴: ۴/ ۶۷)؛ جوامع‌الحکایات (عوفی، ۱۳۵۹: ۹۵).

	جامى: ٤٨		
محاضرات الأدياء (راغب اصفهاني، ١٤٢٠: ١/ ٧٢٢)	بنباني: برگ ١٠٧ جامى: ٧٦	ذكر پالوده	٢٠
التذكرة الحمدونية (ابن حمدون، ١٤١٧: ٢/ ٣٧١)؛ محاضرات الأدياء (راغب اصفهاني، ١٤٢٠: ١/ ٧٦٠)؛ عيون الاخبار (ابن قتيبه، بي تا: ٣/ ٢٨٣)؛ التاج فى أخلاق الملوك (جاحظ، ١٣٣٢: ٧٧)؛ العقد الفريد (ابن عبدربه، ١٤٠٤: ٢٠٣/٤)؛ جوامع الحكايات (عوفى، ١٣٨٤: ١٤٨)	بنباني: برگ ١٠٨ جامى: ٧٧	بره بريان	٢١
المستجد من فعلات الاجواد (التنوخى، ١٤٢٦: ٥٠/١)؛ خصائص الواضحة (وطواط، ١٤٢٩: ٣٣٢)؛ المستطرف (ابشيهى، ١٤١٩: ١٧١) و ثمرات الاوراق (حموى، بي تا: ١٦٦/٢)؛ دره التاج (قطب الدين شيرازى، ١٣٨٦: ٥٢)؛ نفائس فنون فى عرائس العيون (أملى، ١٣٨١: ١٧٧/١)؛ روضة الخلد (خوافى، ١٣٨٩: ٣١٩).	بنباني: برگ ١١١ جامى: ٦٠	آمدن شاعرى نزد معن	٢٢
تذكرة الحمدونية (ابن حمدون، ١٤١٧: ٢/ ٣٦٩)؛ التاج فى أخلاق الملوك (جاحظ، ١٣٣٢: ٤٣١)؛ المستطرف (ابشيهى، ١٤١٩: ١٦٩).	بنباني: برگ ١١٣ جامى: ٥٦	سهام عبدالله جعفر ازبيت المال	٢٣
المستجد من فعلات الاجواد (التنوخى، ١٤٢٦: ٥٨/١)؛ جوامع الحكايات (عوفى، ١٣٥٩: ٣٠٦).	بنباني: برگ ١١٤ جامى: ٦٠	از خود كريم تر ديده اى؟	٢٤
نثر الدر فى المحاضرات (أبى، ١٤٢٤: ٥/ ٢١٨)؛ البصائر والذخائر (توحيدى، ١٤٢٤: ٥٠/٤).	بنباني: برگ ١٣٤ جامى: ٨٢	بر در خانه بيامدن سايل	٢٥
تذكرة الحمدونية (ابن حمدون، ١٤١٧: ٣/ ٢٨٤)؛ نثر الدر فى المحاضرات (أبى، ١٤٢٤: ٢٢١/٥).	بنباني: برگ ١٤٢ جامى: ٨٢	پسراحمقى مريض گشت	٢٦
نثر الدر فى المحاضرات (أبى، ١٤٢٤: ٣/ ١٧٨)؛ محاضرات الادباء (راغب اصفهاني، ١٤٢٠: ١/ ٢٦)؛ البصائر والذخائر (توحيدى، ١٤٠٨: ٢٠٢/٧).	بنباني: برگ ١٤٤ جامى: ٧٧	مجانين بصره را بشمار	٢٧
تذكرة الحمدونية (ابن حمدون، ١٤١٧: ٤١٦)؛ ربيع الأبرار (زمنخشري، ١٤١٢: ٢/ ١٩١)؛ نثر الدر فى المحاضرات (أبى، ١٤٢٤: ١٥٦/٣)؛ المستطرف (ابشيهى، ١٤١٩: ٢٧٥)؛ اخبار الظراف والمتماجنين (ابن الجوزى، ١٤١٨: ١٣٩).	بنباني: برگ ١٤٩ جامى: ٨٠	زشت رويى پيش طبيب رفت	٢٨

جدول ۲: مشترکات بسامد مورد استفاده بنیانی و جامی در آثار عربی

بسامد	نام اثر	
۱۲	نثر الدرّ فی المحاضرات	۱
۱۰	تذکره الحمدونیه- ربیع الأبرار و نصوص الأخیار	۲
۸	محاضرات الادباء	۳
۶	المستطرف فی کل فن مستطرف- البصائر و الذخائر	۴
۴	الاذکیا- العقد الفرید - نصیحه الملوک - التبر المصبوک فی نصیحه الملوک- التاج فی اخلاق الملوک.	۵
۳	أدب الدنیا والدین.	۶
۲	المحاسن و المساوی- المنتظم فی تاریخ الملوک و الامم- درة التّاج- عیون الأخبار- مستجد من فعلات الاجواد- الوافی بالوفیات- غرر الخصائص الواضحه- اخبار الظرف والمتماجنین.	۷
۱	البدیع فی البدیع- الدراری فی ذکر الذراری - السعاده و الاسعاد- المراح فی المزاح- بدائع السلک- بغداد- تاریخ بغداد- تاریخ مدینه دمشق- تفسیر ثعلبی - رسائل- روض الأخیار- روض الجنان- روضه الخلد- سراج الملوک- فرج بعد الشده - البیان والتبیین- وفيات الأعیان- نهاية الأرب فی فنون الأدب.	۸

جدول ۳: مشترکات بسامد مورد استفاده بنیانی و جامی در آثار فارسی

بسامد	نام اثر	
۴	جوامع الحکایات	۱
۳	قابوس نامه	۲
۲	سیاست نامه	۳
۱	کشف الاسرار- رساله دلگشا- حدیقه الحقیقه - نفائس فنون فی عرائس العیون - انیس الناس	۴

نمونه حکایات های مجمع‌النوادر و بهارستان (اشتراکات، افتراقات و آبشخورهای آنها)

یکی از خصوصیت‌های بارز حکایات‌های مجمع‌النوادر و بهارستان ایجاز است، «با نگاهی به ادبیات کلاسیک گذشته ایران نشان می‌دهد که در کنار حکایات‌ها و منظومه‌های طولانی مانند سمک عیار، داراب‌نامه، شاهنامه فردوسی و... شاعران و نویسندگانی نیز بوده‌اند که ضرورت و

تأثیر کوتاه و موجزنویسی را کشف کرده و بر حفظ این سبک پای فشرده‌اند. حکایت‌های ابوسعید در اسرارالتوحید، سعدی در گلستان، جوامع الحکایات عوفی و حکایت‌های موجود در کشف‌المحجوب و یا داستان‌های کوتاه کلاسیک دیگر در این مقوله، قابل بررسی است. این حکایت‌ها علاوه بر داشتن ساختار داستانی، به طور چشمگیری با به کارگیری صنعت ایجاز در کلام و روایت، بهترین نمونه‌های مینیمال دوره خویش بوده‌اند» (زرگرزاده، دهخدا، ۱۳۹۸: ۱۱، ش ۴۲).

پسر احمقی مریض گشت

«وكان لأبي داود المعلم ابن فمرض، فلما نزع قال: اغسلوه، قالوا: إنه لم يمّت، قال: إلی أن یفرغ من غسله قد مات» (ابن حمدون، ۱۴۱۷: ۲۸۴/۳؛ آبی، ۱۴۲۴: ۲۲۱/۵).

«پسر احمقی مریض گشت، چون وقت نزع رسید، گفت: این را غسل دهید. گفتند: هنوز نمرده است. گفت: تا شما از غسل فارغ شوید، او خواهد مرد» (بنبانی: برگ ۱۴۲).

«معلمی را پسر بیمار شد و مشرف بر موت گشت. گفت: غسل بیارید تا وی را بشوید. گفتند: هنوز نمرده است. گفت: باکی نیست آن زمان که از غسل وی فارغ شوید، بخواید مرد» (جامی: ۱۳۷۱: ۸۲).

یکی از بارزترین تفاوت‌های این دو حکایت با مآخذ عربی، آغاز حکایت و تفاوت در بیان نام شخصیت (ابو داوود معلم) است. بنبانی برخلاف جامی از لفظ معلم - که باید برگرفته از ابوداوود معلم باشد - استفاده نکرده، همچنان که جامی از به کار بردن لفظ احمق خودداری کرده است. باید دلیل این موضوع را توجه ایرانیان از دیرباز به معلمان و احترام به معلمان دانست. اختلاف اندک این حکایت با منبع اصلی نشان می‌دهد جامی و بنبانی به‌طور مستقیم به برگردان این حکایت از متن عربی اقدام کرده‌اند.

معلمی را پسر بیمار شد* پسر احمقی مریض گشت/ مشرف بر موت گشت* چون وقت نزع رسید/ غسل بیارید تا وی را بشوید* این را غسل دهید/ باکی نیست آن زمان که از غسل وی فارغ شوید* تا شما از غسل فارغ شوید/ بخواید مرد* او خواهد مرد/

بشارت وزیر به بهلول

«قال عافیة بن شیبب: لما دخل الجمّاز علی المتوکل... فقال له الفتح [بن خاقان]: قد کلمت أمير المؤمنین فیک حتی ولاک جزیره القرود؛ فقال الجمّاز: أفلست فی السمع والطاعة أصلحک

الله؟ فحصر الفتح وسکت، فأمر له المتوکل بعشره آلاف درهم، فأخذها وانحدر، فمات فرحاً بها» (ابن الجوزی، ۱۴۱۸: ۸۴/۱؛ ابن الجوزی، ۱۴۱۲: ۱۵۱/۱۲؛ ابن الجوزی، بی تا: ۱۳۴؛ صفدی، ۱۴۲۰: ۴/۲۰۵؛ خطیب البغدادی، ۱۴۱۷: ۲۱۲/۴؛ آبی، ۱۴۲۴: ۱۵۷/۳).

«قال رجل لأبي نواس: ولاک أمير المؤمنين علی القردة والخنزیر، قال: فأسمع وأطع لأنک من رغیتی» (زمخشری، ۱۴۱۲: ۸۲/۲).

«بهلول مجنون، به خدمت هارون بیامد. یکی از وزرا گفت: بشارت باد تو را ای بهلول که امیرالمؤمنین، تو را بر خراسان و خوکان امیر گردانید. بهلول گفت که: پس تو فرمان بردار من باش و فرمان من بجا آر، که یکی از رعایای من گشتی (رک: بنبانی: برگ ۵۰).

«بهلول به خدمت هارون الرشید درآمد. یکی از وزرا گفت: بشارت باد مر تو را ای بهلول که امیرالمؤمنین تو را بر سر قرده و خنازیر سردار گردانید. بهلول گفت: گوش به من دار و فرمان من به جای آر، که از جمله رعایای منی» (جامی، ۱۳۷۱: ۸۲).

در هیچ یک از منابع عربی از بهلول و هارون الرشید نام برده نشده است، همچنین اختلاف اندک در لفظ و کلام در این دو اثر، گمان آنکه بنبانی در انتخاب و نگارش این حکایت به بهارستان نظر داشته است، پررنگ می کند.

درآمد*بیامد/ بشارت باد مر تو را*بشارت باد تو را/قرده و خنازیر*خرسان و خوکان/گوش به من دار*فرمان بردار من باش/

زشت رویی پیش طیب رفت

«قال الجمّاز لأبی شراع: کیف تجدک؟ قال: أجدنی مریضاً من دمامیل قد خرجت فی أقبیح المواضع، فقال: ما أری فی وجهک منها شیئاً!» (ابن الجوزی، ۱۴۱۸/۱۳۹؛ آبی، ۱۴۲۴: ۱۵۶/۳).

«قال رجل للجّمّاز: خرج بی دمل فی أقبیح موضع، قال: کذبت هو ذا أری وجهک لیس فیهِ شیء» (ابن حمدون، ۱۴۱۷: ۱۴۱۶/۹؛ زمخشری، ۱۴۱۲: ۱۹۱/۲).

«وقال بعضهم لرجل: طلع لی دمل فی أقبیح المواضع، فقال له: کذبت هذا وجهک لیس فیهِ شیء» (ابشیهی، ۱۴۱۹: ۲۷۵).

«زشت رویی پیش طیب رفت و گفت: بر زشت ترین جای، مرا دُملی برآمده است. طیب در وی تیز نگرست و گفت: دروغ می گویی، اینک روی تو را می بینم بر وی هیچ نیست» (بنبانی، برگ ۱۴۹).

«زشت‌روی پیش طیب رفت که بر زشت‌ترین جای دملی برآورده‌ام. طیب تیز در وی نگریست و گفت: دروغ می‌گویی، اینک روی تو را می‌بینم، بر وی هیچ دملی نیست (ر.ک: جامی، ۱۳۷۱: ۸۰).

شروع و شخصیت‌های حکایت (زشت‌رو و طیب*الجماز و اُبی شراعهُ)، در مجمع‌النوادر و بهارستان با منابع عربی متفاوت است، اما بقیه حکایت ترجمه‌ای عین به‌عین از منبع عربی هستند. همین شباهت بین حکایت بنبانی و جامی این احتمال را تقویت می‌کند که بنبانی کتاب بهارستان را در اختیار داشته است و از آن بهره‌جسته است.

بر در خانه بیامدن سائل

«وقف آخر [السائل] بباب دار، فَسَأَلَ، فَقَالَ صَاحِبُ الدَّارِ: أَعْنَاكَ اللهُ، فَلَيْسَ صَبِيئًا هَا هُنَا. قَالَ: إِنَّمَا طَلَبْتُ كَسْرَةً؛ لَمْ أَطَلِبِ الْجَمَاعَ» (الآبی، ۱۴۲۴: ۵/۲۱۸).

«وقف سائل بباب دار فقال صاحب الدار: أعناك الله فلي أم الصبيان ها هنا، فقال السائل: لم أسألك المجامعة إنما سألت كسرة خبز» (توحیدی، ۱۴۲۴: ۵۰/۴).

«سائلی بر در خانه‌ای بیامد و آواز داد. صاحب‌خانه گفت: برو که صبیان ما در خانه نیستند. سائل گفت: من پرکاله نان می‌خواهم، جماع نمی‌خواهم» (بنبانی: برگ ۱۱۳).

«گدایی بر در سرایی چیزی خواست. کدخدای خانه از درون آواز داد: معذور دار که خانگیان اینجا نیستند. گدا گفت: من پاره نان می‌خواهم نه مباشرت با خانگیان!» (جامی: ۱۳۷۱: ۸۲).

بنبانی ۲۷ کلمه و جامی ۲۸ کلمه در این حکایت استفاده کرده‌اند. اختلاف این دو حکایت در کاربرد کلمات است، بنبانی به نسبت جامی از کلمات عربی بیشتری استفاده نموده است.

گدایی بر در سرایی چیزی خواست.* سائلی بر در خانه‌ای بیامد و آواز داد/کدخدای خانه از درون آواز داد*صاحب‌خانه گفت/معذور دار که خانگیان اینجا نیستند.*برو که صبیان ما در خانه نیستند/گدا گفت*سائل گفت/من پاره نان می‌خواهم نه مباشرت با خانگیان/من پرکاله نان می‌خواهم، جماع نمی‌خواهم.

نامه به حجاج

«أعطى الحجاج بن يوسف الثقفي في بعض الأيام قصة مكتوب فيها: «اتق الله ولا تجر على عبادالله كل هذا الجور فرقى الحجاج المنبر و كان فصيحاً فقال: أيها الناس! إن الله سلطني عليكم

بأعمالکم فإن أنا مت فلا تخلصون من الجور مع هذه الأعمال السيئة فإن الله تعالى خلق أمثالی كثيراً وإذا لم أكن أنا كان من هو أكثر شراً مني. قال الشاعر:

وما من يدا الا يد الله فوقها ولا ظالم الا سبيلى بظالم

(غزالی، ۱۴۰۹: ۶۲-۶۳)

۴۹۱

«گویند که حجاج بن یوسف را قصه دادند و گفتند از خدای تعالی بترس و با مردمان چندین جور مکن، حجاج به منبر بر شد و او به‌غایت فصیح بود و گفت: ای مردمان! خدای تعالی مرا بر شما مسلط کرده است. اگر من بمیرم از پس من شما از جور نرهید با این فعل که شما راست خدای را چون من بندگان بسیار است اگر من بروم یکی از من بتر بیاید» (غزالی، ۱۳۱۷: ۶۸).

«اعطى الحجاج ابن يوسف [فى بعض] الأيام قصته مكتوب فيها: «أتق الله و لاتجرّ على عبدا لله هذا لجور». فرقى، الحجاج المنبر و كان فصيحاً فقال: «أيها الناس! ان الله عزوجل سلطنى عليكم بأعمالكم فان أنا مت فلا تخلصون من الجور مع هذه الاعمال لسيئة فان الله عزوجل خلق أمثالی كثيراً و إذا لم أكن أنا كان من هو أكثر شراً مني».

و ما من يد الا يدانيه فوقها ولا ظالم الا سعيد بظالم

(بنبانی، برگ، ۲۷)

«حجاج را گفتند: از خدای بترس و با مسلمانان ظلم مکن. به منبر برآمد و وی به‌غایت فصیح بود. گفت: خدای تعالی مرا بر شما مسلط کرده است، اگر من بمیرم شما بعد از من از ظلم نخواهید رست به این فعل که شما راست، خدای تعالی را جز من بندگان بسیارند. اگر من بمیرم یکی بتر از من بیاید».

خواهی که شاه عدل کند، عدل‌پیشه باش در کار خود که معرکه گیرودار تست

شاه آینه است هرچه همی بینی‌اند پرتو فکنده قاعده کاروبار تست

(جامی، ۱۳۷۱: ۴۳)

آنچه مشخص است، دو نسخه فارسی و عربی چندان اختلافی در ترجمه ندارند و مترجم نصیحة الملوک سعی کرده است لفظ به لفظ این کتاب را ترجمه کند. بنبانی با کمی اختلاف در چند واژه، این حکایت را از متن عربی آورده است؛ و جامی به بعضی واژگان، مانند نامه (قصه مکتوب) اشاره نمی‌کند و از گفتن به‌جای نامه دادن، استفاده می‌کند؛ به‌جای مردمان (در ترجمه

کلمه عبدالله) از کلمه «مسلمان» استفاده می‌کند که این گمان را که جامی به متن عربی دسترسی داشته محتمل می‌کند.

نتیجه‌گیری

۴۹۲

با بررسی به‌عمل‌آمده معلوم می‌گردد که در مواردی آبخشور حکایت‌های جامی و بنبانی؛ این دو نویسنده هم‌عصر از منابع پیش‌تر از زمان حیات این دو دانشور بوده است. آن‌ها برخی حکایات و سخنان را از منابع عربی ترجمه کرده، بی‌کم‌وکاست یا با دخل و تصرف نقل نموده‌اند. با بررسی ۲۸ حکایت مشترک مجمع‌النوادر و جامی می‌توان ریشه این حکایات را در کتب عربی مانند تذکره‌الحمودنیة، نثر الدر فی المحاضرات، محاضرات الأدباء، ربیع الأبرار و نصوص الأخیار، المستطرف فی کل فن مستطرف و ... همچنین منابع فارسی پیش‌ازین نویسندگان، مثل جوامع الحکایات، قابوس‌نامه، سیاست‌نامه و... یافت. بنبانی و جامی در نقل بسیاری از حکایات به منبع اصلی خود وفادار بودند و با اندکی اختلاف از جمله تغییر شخصیت‌ها، تغییر در کلمات و تلخیص حکایات، آن‌ها را در کتاب خود آورده‌اند. اگرچه در مواردی نیز منبع جامی و بنبانی با یکدیگر متفاوت است.

گرایش این دو نویسنده به ایجاز، باعث شده است که از حداقل واژگان در بیان مقصود استفاده نمایند؛ به‌گونه‌ای که نمی‌توان کلمه‌ای را بدون خلل در حکایات حذف کرد. بنبانی به نسبت جامی از کلمات عربی بیشتری در حکایات استفاده نموده است. حکایات، زمان و مکان مشخصی ندارند و بیشترین تمرکز بنبانی و جامی بر روی مضامین و درون‌مایه حکایت‌هاست. گرچه نداشتن زمان معین و مکان خاص، هیچ لطمه‌ای به مضمون حکایت وارد نمی‌کند. درون‌مایه حکایات بیشتر بخشش، بلندهمتی، شجاعت و پند و اندرز است. طرح داستان، گاه از حد یک پرسش و پاسخ فراتر نمی‌رود.

یکی از پرکاربردترین تم‌های حکایت در کتاب مجمع‌النوادر و بهارستان، فصاحت زبانی (حاضر جوابی - پاسخ‌های دندان‌شکن) اقشار مختلف جامعه؛ چون زنان و کودکان و علما و... در برابر ارباب سیاست و قدرت، خلفا و سلاطین، وزراء، قاضیان و... است. این نوع تم، اغلب جمله‌ای پُرمغز و رندانه‌ایست که از زبان یکی از شخصیت‌ها بیان می‌شود، این جمله پیام محوری و موردنظر نویسنده است که با نوعی شوک و ضربه نهایی همراه است. بنبانی و جامی از این روش در کتاب خود به وفور استفاده نموده‌اند.

منابع

کتابها

آملی، شمس‌الدین محمد بن محمود (۱۳۸۱) *نقائس فنون فی عرائس العیون*، تهران: انتشارات اسلامیة.

الأبشهی، شهاب‌الدین (۱۴۱۹ق) *المستطرف فی کل فن مستطرف*، بیروت: عالم‌الکتب.
ابن الأزرق، محمد بن علی بن محمد (بی‌تا) *بدائع‌السلک فی طبائع‌الملک*، المحقق علی سامی النشار، العراق: وزارة الإعلام.

ابن الجوزی، أبو‌الفرج (۱۴۱۸ق) *اخبارالظراف والمتماجنین*، المحقق بسام عبدالوهاب الجانی، بیروت: دارابن حزم.

ابن الجوزی، أبو‌الفرج (بی‌تا) *الأذکیاء*، مكتبة الغزالی.

ابن الجوزی، أبو‌الفرج (۱۴۱۲ق) *المنتظم فی تاریخ الملوک و الامم*، تحقیق محمد عبدالقادر عطا و مصطفی عبد القادر عطا، بیروت: دارالکتب العلمیة.

ابن العدیم، عمر بن أحمد (۱۴۰۴ق) *الدراری فی ذکر الذراری*، محقق علاء عبدالوهاب محمد، الناشر: دار السلام، دار الهدایة.

ابن حجة الحموی، تقی‌الدین أبوبکر بن علی (۱۴۲۶ق) *ثمرات الاوراق فی المحاضرات*، مصر: مكتبة الجمهورية العربية.

ابن حمدون (۱۴۱۷ق) *تذكرة الحمدونية*، تحقیق احسان عباس و بسکرعباس، بیروت: دارصادر.
ابن خلکان، برمکی اربلی، احمد بن محمد (۱۹۰۰م) *وفیات الاعیان و انباء ابناء الزمان*، محقق احسان عباس، بیروت: دار صادر.

ابن طیفور، أبو‌الفضل أحمد بن أبی طاهر (۱۴۲۳ق) *بغداد*، محقق السيد عزت العطار الحسینی، القاهرة: مكتبة الخانجي.

ابن عبدربه، أبو عمر (۱۴۰۴ق) *العقد الفريد*، بیروت: دارالکتب العلمیة.

ابن عساکر. علی بن الحسن (۱۴۱۵ق) *تاریخ مدینة دمشق*، بیروت: دارالفکر.

ابن قتیبة الدینوری، أبو محمد عبدالله بن مسلم (۱۴۱۸ق) *عیون الأخبار*، بیروت: دارالکتب العلمیة.

ابن معتز، أبو العباس (۱۴۱۰ق) *البديع فی البديع*، دار الجیل.

ابوحيان التوحيدى، على بن محمد (۱۴۰۸ق) *البصائر و الذخائر*، المحقق داد القاضى، بيروت: دارصادر.

اقبال محمد (۱۹۶۸م) *مجمع النوادر*، جلد ۴، شماره ۳، اورينتال كالج ميگزين.
اماسى، محمد بن قاسم (۱۴۲۳) *روض الأخييار المنتخب من ربيع الأبرار*، حلب: دارالقلم العربى.
اونس مرديت (۱۳۴۴) *نسخ خطى فارسى در موزه بریتانیا*، دفتر ۴، ترجمه ایرج افشار،
نسخه‌های خطی، تهران: نشریه کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران.
الآبى، أبو سعد منصور بن الحسين (۱۴۲۴ق) *نثر الدر فى المحاضرات*، تحقيق خالد عبدالغنى
بيروت: دار الكتب العلمية

بنبانى، فيض الله بن زين العابدين بن حسام، *تاريخ صدر جهان*، شماره ۶۲. پاکستان: کتابخانه
خدابخش پتنه.

بنبانى، فيض الله بن زين العابدين بن حسام، *مجمع النوادر*، شماره ۲۱۲، كاتب: عبدى بغدادى.
تاريخ كتابت: ۱۲ ربيع الآخر ۱۰۲۵- نستعليق على، تركيه: كتابخانه نورعثمانيه استانبول.
بيهقى، ابراهيم بن محمد (۱۴۲۰ق) *المحاسن و المساوى*، منشورات محمد على بيضون،
بيروت: دار الكتب العلمية.

تنوخى، محسن بن على (۱۴۲۶ق) *المستجد من فعلات الاجواد*، دارالكتب العلمية.
ثعالبى (۱۴۲۲ق) *تفسير الثعلبى*، تحقيق الإمام أبى محمد بن عاشور، مراجعته و تدقيق الأستاذ
نظير الساعدى الطبعة الأولى، بيروت: دار إحياء التراث.

جاحظ عمرو بن عمر (۱۹۴۸م) *البيان و التبیین*، بيروت: مطبعة عبدالسلام.
الجاحظ، ابو عثمان عمر بن بحر (۱۳۳۲) *التاج فى أخلاق الملوك*، المحقق أحمد زكى باشا،
القاهرة: المطبعة الأميرية.

جامى، نورالدين عبدالرحمن (۱۳۷۱) *بهارستان*، محقق اسماعيل حاكمى، تهران: مؤسسه
اطلاعات.

خطيب بغدادى، ابوبكر احمد (۱۴۱۷ق) *تاريخ بغداد*، قاهره و بغداد.
خوافى، مجد (۱۳۸۹) *روضه خلد*، تصحيح عباسعلى وفايى، تهران: سخن.
رازى، ابوالفتوح (۱۳۷۶) *روض الجنان و روح الجنان فى تفسير القرآن*، مصحح محمد جعفر
ياحقى، مشهد: آستان قدس رضوى بنياد پژوهش‌های اسلامى.

راغب الإصفهانی، أبو القاسم الحسین بن محمد بن المفضل (۱۴۲۰ ق) *محاضرات الأدباء و محاورات الشعراء و البلغاء*، بیروت: شركة دار الأرقم بن أبی الأرقم.

زاکانی، عبید (۱۳۴۳) *کلیات*، به کوشش عباس اقبال آشتیانی، پرویز اتابکی، تهران: زوار.
زمخشری. أبو القاسم محمود بن عمر (۱۴۱۲ ق) *ربیع الأبرار و نصوص الأخیار*، محقق و مصحح عبد الأمير مهنا، ۵ جلد، بیروت: مؤسسه الأعلمی للمطبوعات.

سنایی، مجدود (۱۳۶۸) *حدیقه الحقیقه*، مصحح مدرس رضوی، تهران: مؤسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران.

شجاع (بی تا) *انیس الناس*، به کوشش ایرج افشار، تهران: بنگاه ترجمه و نشر کتاب.
شیرازی، قطب‌الدین (۱۳۸۶) *دره‌التاج*، به اهتمام ماهدخت بانو همایی، تهران: شرکت انتشارات علمی و فرهنگی.

صدیقی، اقتدار حسین (۱۹۸۸ م) *تاریخ محمود شاهمی*، علیگره: شعبه تاریخ مسلم یونیورسیتی.
الصفدی، صلاح‌الدین خلیل بن أبیک (۱۴۲۰ ق) *الوافی بالوفیات*، بیروت: دار احیاء التراث السعاده و الاسعاد.

طرطوشی، أبو بکر محمد بن محمد ابن الولید الفهری (۱۲۸۹ ق) *سراج الملوک*، مصر: من أوائل المطبوعات العربیة لبيان والتبيين.

طوسی، خواجه نظام‌الملک (۱۳۸۶) *سیاست‌نامه*، مصحح عزیزالله عزیزاده، تهران: فردوس.
عامری، ابوالحسن محمد بن یوسف (۱۳۳۶) *السعاده و الاسعاد*، به اهتمام مجتبی مینوی، تهران: دانشگاه تهران.

عطار نیشابوری، فریدالدین ابوحامد محمد (۱۳۵۵) *تذکره‌الاولیاء*، تصحیح دکتر محمد استعلامی، تهران: زوار.

عنصرالمعالی، کیکاوس بن اسکندر (۱۳۸۳) *قابوس‌نامه*، مصحح غلامحسین یوسفی، تهران: شرکت انتشارات علمی و فرهنگی.

عوفی، سدیدالدین محمد (۱۳۸۴) *گزیده جوامع‌الحکایات و لوامع‌الروایات*، به کوشش جعفر شعار، تهران: انتشارات علمی و فرهنگی.

عوفی، سدیدالدین محمد (۱۳۵۹) *جوامع‌الحکایات*، تهران: انتشارات بنیاد فرهنگ ایران.
غزالی، أبو حامد (۱۳۱۷) *نصیحه‌الملوک*، تحقیق هیثم خلیفه طبعی، بیروت: مکتبه‌العصریه.

غزالی، أبو حامد (۱۴۰۹ق) *التبر المصبوک فی نصیحة الملوک*، ضبطه و صححه أحمد شمس الدین، بیروت: دار الکتب العلمیة.

غزلی، ابوالبرکات (۱۴۱۸ق) *المراح فی المزاح*، المحقق بسام عبد الوهاب الجابی، بیروت. القاضی التنوخی، المحسن بن علی بن محمد (۱۳۹۸) *الفرج بعد الشدة*، تحقیق عبود الشاجی، بیروت: دار صادر.

الماوردی، أبو الحسن (۱۹۸۶) *أدب الدنيا و الدین*، بیروت: دار مکتبة الحیاء. مبارکشاه فخر مدبر، محمد بن منصور (۱۳۴۶) *آداب الحرب و الشجاعة*، به کوشش احمد سهیلی خوانساری، تهران: اقبال.

میبدی، احمد بن محمد (۱۳۷۱) *کشف الاسرار و عدة الابرار*، تهران: انتشارات امیرکبیر. نظامی عروضی، احمد بن عمر (۱۳۸۲) *چهارمقاله*، صحیح علامه قزوینی، تهران: جامی. نویری، شهاب الدین (۱۴۲۳ق) *نهاية الارب فی فنون الادب*، قاهره-مصر: وزارة الثقافة و الإرشاد القومي، المؤسسة المصرية العامة.

طواط، أبو إسحق (۱۴۲۹ق) *غرر الخصائص الواضحة و عرر القنائض الفاضحة*، بیروت-لبنان: دار الکتب العلمیة.

مقالات

حبیبی. عبدالحی. (۱۳۳۲). طبقات محمودشاهی و مجمع النوادر فیض الله بنیانی دو نسخه نادر پارسی. یغما، ۶ (۱).

رحیم خانی سامانی، احمد، حکیم آذر، محمد، و نیکخواه، مظاهر. (۱۳۹۷). *التبر المصبوک فی نصیحة الملوک* غزالی مأخذ چند حکایت از هزارویک شب. کاوش نامه ادبیات تطبیقی، ۸ (۲۹)، ۵۷-۸۲.

زرگرزاده دزفولی، نسری، و موذنی، علی محمد. (۱۳۹۸). ساختارشناسی حکایت های تمثیلی روضه هشتم بهارستان از منظر مینمالیسم. تفسیر و تحلیل متون زبان و ادبیات فارسی (دهخدا)، ۱۱ (۴۲)، ۴۳-۶۰.

References

Books

Abu Hayyan al-Tawhidi, Ali b Muhammad (1987) *Al-Basaer and al-Dakha'er, Al-Muhaq Dad al-Qadi*. Beirut: Dar Sadr. [In Persian]

Al-Abashih, Shahabuddin (1998) *Al-Mustaft fol fan*, Beirut: Alam al-Katb. [In Persian]

- Al-Abi, Abu Sa'd Mansur b. al-Hussein (2003) *Prose of Alder fi al-Mahdharat*, Research Khalid Abdul Ghani Beirut: Dar al-Kotb al-Almiyah. [In Persian]
- Al-Jahez, Abu 'Uthman 'Umar b. Bahr (1953) *Al-Taj fi Aqlaq al-Mulk*, Al-Maqiq Ahmed Zakisha. Al-Qara'a: Al-Muttaba'iyya al-'Umayyya. [In Persian]
- Al-Mavrđi, Abu al-Hasan (1986) *Adab al-Donia Parents*, Beirut: Dar Mambat al-Hayat. [In Persian]
- Al-Qadi al-Tanukhi, Al-Muhsin b. 'Ali b. Muhammad (2019) *Al-Faraj then al-Shudda*, Research Abboud al-Shaji, Beirut: Dar Issued. [In Persian]
- Al-Safdy. Salahuddin Khalil ben Aybek (1999) *Alwafi Baloofiat*, Beirut: Dar ahya al-Tarath al-Sa'ada and al-Asaad. [In Persian]
- Amelie. Shams al-Din Muhammad b. Mahmud. (2002 or 2002). *Nafas Fanaon fi Araas al-Ayoun*, Tehran: Islamiyah Publications. [In Persian]
- Ameri, Abu l-Hasan Muhammad b. Yusuf (1957) *Al-Saada and al-Asaad*, Attention Mojtaba Minoo, Tehran: University of Tehran. [In Persian]
- Attar Nishaburi, Fariduddin Abu Hamid Mohammad (1976) *Tazkira al-Awliya*, Correction Mohammad Inquiry, Tehran: Zavar. [In Persian]
- Awfi, Sadid al-Din Muhammad (1980) *Al-Houthi communities*, Tehran: Iran Cultural Foundation Publications. [In Persian]
- Awfi, Sadid al-Din Muhammad (2005) *Selected communities of al-Haqayat and Lavat al-Ravayat*, In his endeavor Ja'far Motto, Tehran: Scientific and Cultural Publications. [In Persian]
- Beihaghi, Ibrahim b. Muhammad (1999) *Al-Muhassen and al-Masawi*, Charters Mohammad Ali Beyzoun, Beirut: Dar al-Kitab al-Lamiya . [In Persian]
- Benbani, Fadullah b. Zayn al-Abidine b. Hassam, *Majma 'al-Nawadir*, 4212, Scribe Abdi al-Baghdadi, History of your book: 12 Rabi' al-Aqr 1025- Nasta'liq Ali, Turkey: Istanbul's Nur Asamaniyyeh Library. [In Persian]
- Benbani, Fadullah b. Zayn al-Abidine b. Hassam, *Top date of the world*, SH: 462, Pakistan: The God-Bakhsh Patna Library. [In Persian]
- Bloch, E. (1996) *catalogue des manuscrits persans*, v.1, p.221.N.315. Rieuch, Bankipore catalogue of the Persian manuscripts in the British Museum, London. [In Persian]
- Brave (No date) *Anis Elenas*, In his endeavor Iraq Afshar, Tehran: Book Translation and Publishing Company. [In Persian]
- Emsy, Muhammad b. Qasim (2002) *Rawd al-Akhyar al-Mankhib I Rabia al-Abrar*, Aleppo: Dar al-Qalam al-Arabi. [In Persian]
- Ghazali, Abou Hamed (1938) *Ayyah al-Muluk*, Research Haytham Khalifah Ta'ami, Beirut: Maqta'at al-Asriyya. [In Persian]
- Ghazali, Abu Hamed (1988) *Al-Ebber al-Masbuk on al-Muluk's advice*, Recording and page Ahmed Shamsuddin, Beirut: Dar al-Katab al-Alamiyyeh. [In Persian]
- Ghazi, Abolbarkat (1997) *Al-Marah fi al-Mazah*, Al-Muhaqqq Bassam Abd al-Wahab al-Jabbi, Beirut. [In Persian]
- Ghotb, al-D In Shirazi (2007) *In Al-Tahaj*, To the attention Mahdokht Banu Homae, Tehran: Scientific and Cultural Publications Company. [In Persian]
- Ibn Abdarabba. Abu Omar (1983) *Al-'Aqd al-Farid*, Beirut: Dar al-Katab al-Alamiyyeh. [In Persian]
- Ibn al-Adim, 'Umar b. 'Ahmad (1983) *Al-Daari fi Dhir al-Zarari*, Researcher Ala'a Abdul Wahab Muhammad, Al-Nashr Dar al-Salam. Dar al-Hadiyyah. [In Persian]
- Ibn al-Azzraq, Muhadhb, Ali b. 'Ali b. Muhammad (No date) *Bada'il al-Salak fi Tabal al-Mulk*, Al-Muhaqqq Ali Sami al-Nashar, Al-Araq: Wazarat al-Alam. [In Persian]

- Ibn al-Jawzai. Abolfaraj (1991) *Al-Mutazam fi history of al-Mulk and al-Alam*, Research Mohammad Abdul Qadir Atta and Mustafa Abd al-Qader Atta, Beirut: Dar al-Katab al-Alamiyeh. [In Persian]
- Ibn al-Jawzi, Abolfaraj (No date) *Al-'Adiya*, Al-Ghazali's seminar. [In Persian]
- Ibn al-Jawzi, Abu al-Faraj (1997) *News of Valmetmagin*, Al-Muhaqq Bassam Abdul Wahab al-Jani, Beirut: Daraban Hazm. [In Persian]
- Ibn Asaker, Ali b. al-Hasan (1994) *History of Damascus Medina*, Beirut: Dar al-Bakr. [In Persian]
- Ibn Hajjat al-Hamawi, Taghi al-Din Abu Bekar b. 'Ali (2005) *The fruits of al-Auraq fi al-Muhazzrat*, Egypt: Al-Jamhuriyya Al-Arabiya. [In Persian]
- Ibn Hamdun (1996) *Tadtrat al-Hamduniyya*, Research Ehsan Abbas and Baskar Abbas, Beirut: Dar Sadr. [In Persian]
- Ibn Khalkan, Bermaki Erbelly Ahmad b. Muhammad (1900) *Wafiyat al-'A'yan and Anba abu l-Zaman*, Researcher Ehsan Abbas, Beirut: Dar Issued. [In Persian]
- Ibn Mu'taziz, Abu al-Abbas (1989) *Al-Badia fi al-Bada'*, Dar Al-Jil. [In Persian]
- Ibn Qutibah al-Dinuri, Abu Muhammad Abd Allah b. Muslim (1997) *Ayoun al-Akhbar*, Beirut: Dar al-Katab al-Alamiyeh. [In Persian]
- Ibn Spector, Abu al-Fadl Al-Ahmad b. Abi Tahir (2002) *Baghdad*, Researcher Al-Sayed Ezzat al-Attar al-Husayni, Al-Qahra: Al-Khanji's seminar. [In Persian]
- Jahez, Amr b. 'Umar (1948) *al-Bayan al-Walbin*, Beirut: Abdus-Salaam's office. [In Persian]
- Jami, Nouredine Abdul Rahman (1992) *Baharestan*, Researcher Esmail Gani, Tehran: Information Institute. [In Persian]
- Khafi, Majd (2010) *Rawdakhlad*, Correction Abbas Ali Vafaei, Tehran: Sokhan. [In Persian]
- Khatib, Baghdadi (1996) *Abu Bakr Ahmad*, History of Baghdad, Cairo and Baghdad. [In Persian]
- Military Outsurvement, Ahmad b. 'Umar (2003) *Chahqala*, Correct Allameh Ghazvini, Tehran: Jami. [In Persian]
- Mubarak Shah Fakhr Modabber, Muhammad b. Mansur (1967) *Etiquette of al-Harb and al Shujaa*, By Ahmad Soheili Khansari, Tehran: Iqbal. [In Persian]
- Neuery, Shahabuddin (2002) *Nahiyah al-Arab fi Fanoon al-Adab*, Cairo – Egypt: Wazarat al-Thaqafah and al-Arshad al-Qawami, al-Masrat al-Masriyat al-Osama . [In Persian]
- Obaid Zakani (1964) *Generalities*, By Abbas Iqbal Ashtiani, Parviz Atabaki, Tehran: Zavar. [In Persian]
- Ragheb al-Isfahani (1999) *Mahazrat al-Adba and Mehvarat al-Shuara and al-Golaqa*, Beirut: Shirkat Dar al-Aqam b. Abi al-Ahriq. [In Persian]
- Razi, Abu l-Fatouh (1997) *Rawd al-Janan and Ruh al-Janan fi Tafsir al-Qur'an*, Proofreading Muhammad Ja'far Yahaghi, Mashhad: Astan Quds Razavi. Islamic Research Foundation. [In Persian]
- Sadighi, Hussein's authority (1988) *The History of Mahmoud Shahi*, Aligarh: Muslim University History Branch. [In Persian]
- salabi (2001) *Tasir al-'Alibi*. Research Al-Amam Abi Muhammad b, Ashour, Marja'iyya and Taqiq al-Astad, such as Al-Sa'edi al-Taba'a: Al-Awwali, Beirut: Dar Ahya al-Tart. [In Persian]
- Sanaee, Majdud (1989) *Hadiqah al-Haqiqah*, Proofreading Modarres Razavi, Tehran: University of Tehran Publishing and Printing Institute. Print 3. [In Persian]
- Supreme element, Keikaus Ben Alexander (2004) *Qaboos Letter*, Proofreading GholamHossein Yousefi, Tehran: Scientific and Cultural Publications Company.[In Persian]

Tanukhi, Mohsen b. Ali (2005) *Al-Mustajad I for the time being*, Dar al-Kitab al-Alamieh. [In Persian]

Tartushi, Abu Bekar Muhammad b. Muhammad b. Muhammad b. al-Waleed al-Fahari (1872) *Seraj al-Muluk*, Egypt: I am Awwal al-Mutawa'at al-Arabiya labyan and al-Tabiyin. [In Persian]

Tusi, Khwaja Nezam-ol-Molk (2007) *Policy Letter*, Mushah Azizollah Alizadeh, Tehran: Ferdows. [In Persian]

Vatvat, Abo Ihaq (2008) *Ghar al-Khasas al-Wahda and Aar al-Naqaz al-Fadhah*, Beirut - Lebanon: Dar al-Katab al-Alamiyeh. [In Persian]

You'll get it, Ahmad b. Muhammad (1992) *Kasser al-Asrar and Adha al-Abrar*, Tehran: Amir Kabir Publications. [In Persian]

Zamakhshari, Abu l-Qasim Mahmud b. 'Umar (1991) *Rabi'a al-Abrar and Nassoos al-Akhyar*, Researcher & Proof: Abd al-Amir Mohana. 5 volumes, Beirut: Al-Alamy Institute. First edition. [In Persian]

Articles

Habibi. A. (1953). Msahmoudshahi classes and Majma 'al-Nawadir Faizollah Bonyadi assembly are two rare Persian versions. *Yaghma*, 6(1). [In Persian]

Rahimkhani Samani, A., Hakim Azar, M., & Nikkhah, M. (2017). Al-Tabar al-Masbuq fi Nasiha al-Muluk al-Ghazali is the source of several stories from One Thousand and One Nights. *Research in Comparative Literature*, 8(29), 57-82. [In Persian]

Zargarzade Dezfuli, N., & Moazzeni, A. M. (2019). The Structure of the Allegorical tales of the Eighth Rowze Baharestan from the viewpoint of Minimalism. *Interpretation and Analysis of Persian Language and Literature Texts (Dehkhoda)*, 11(42), 43-60. [In Persian]

Interpretation and Analysis of Persian Language and Literature Texts (Dehkhoda)

Volume 15, Number 58, Winter2023, pp. 478-500

Date of receipt: 21/6/2022, Date of acceptance: 23/11/2022

(Research Article)

DOI: [10.30495/dk.2022.1961570.2535](https://doi.org/10.30495/dk.2022.1961570.2535)

Comparison of the Structure of the Anecdotes of Majnat al-Nawadir Banbani and Baharestan Jami with Emphasis on their Sources

Raana Javadi¹, Dr. Alireza Qojazadeh², Dr. Zahra Soleimani³

Abstract

In Persian literature, there are many works with the titles of "Majma 'al-Qasas", "Majma 'al-Nawadir" and so on. Valuable and influential works that, along with popularity and acceptance, have played a significant role in the formation and consolidation of stories and storytelling in Persian literature. Among the anecdotes of these books, there are less anecdotes created by the author himself, perhaps most of the authors took the anecdotes from previous sources or the works of his contemporaries and translated them according to the desired theme with artistic ability and in accordance with the common style of his time.

Majma 'al-Nawadir is a collection of anecdotes, narrations and parables written by Faizullah ibn Zayn al-Abidin ibn Hussam Banbani, known as Sadr Jahan (d. 907 AH) during the reign of Mahmud Shah Bigara (863-917 AH). In this work, Banbani has used his contemporary or previous sources. One of these sources is Baharestan Jami (with 28 common anecdotes and narrations). The main source of these anecdotes in Arabic and Persian texts was also found in the previous studies of these two authors. Such as books of nathr aldur fi almuharazati, Tazkerat al-Hamduniyah, muharazat al'udaba'. Persian sources have a smaller share of this frequency. Despite the commonalities of these two works, Banbani did not pay attention to brevity and Jami to simplification. There are many differences in the expression of the concept of anecdotes.

Keywords: Majma 'al-Nawadir, Banbani, Jami, Baharestan, Rooting, Arabic texts.

¹.Ph.D. Student of Department of Persian Language and Literature, Varamin-Pishva Branch, Islamic Azad University, Varamin, Tehran, Iran. Ircofkaraj.javadi@gmail.com

².Assistant Professor, Department of Persian Language and Literature, Varamin-Pishva Branch, Islamic Azad University, Varamin, Tehran, Iran. (Corresponding author) Alirezaghojzade@yahoo.com.

³.Assistant Professor, Department of Persian Language and Literature, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. soleymani9500@gmail.com

